

מקום המזבח

מסכת זבחים סב.

אמר רב יוסף לאו היינו דתניא (עזרא ג, ג) ויכינו (את) המזבח על מכוונתיו שהגיעו לסוף מדותיו והכתיב (דברי הימים א כח, יט) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אלא אמר רב יוסף קרא אשכח ודרש (דברי הימים א כב, א) ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל כי בית מה בית ששים אמה אף מזבח ששים אמה בשלמא בית מינכרא צורתו אלא מזבח מנא ידעי אמר רבי אלעזר ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו ור' יצחק נפחא אמר אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום ור' שמואל בר נחמני אמר מכל הבית כולו הריחו ריח קטרת משם הריחו ריח אברים אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ואחד שהעיד להם על מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית במתניתא תנא ר"א בן יעקב אומר שלשה נביאים עלו עמהן מן הגולה אחד שהעיד להם על המזבח ועל מקום המזבח ואחד שהעיד להם שמקריבין אף על פי שאין בית ואחד שהעיד להם על התורה שתכתב אשורית ת"ר קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין

רשיי

אמר רב יוסף לאו היינו דתניא כו' - רב יוסף חלה ונעקר למודו ופעמים שאמר דבר ונזכר ששנה היפך וחזר בו (נדרים דף מא.) והכא הכי אמר היכי אמרינן לעיל משום אש של שמים מסייעתן לא הוצרכו ליותר: **לאו היינו דתניא -** שאנשי כנסת הגדולה הגיעו לסוף מדותיו להם נגלה מקום המקודש למזבח מה שלא נגלה לשלמה:

והכתיב הכל בכתב - שכל מקומות הקדושות ומדותיהן נכתבו לדוד אלמא במקדש ראשון נמי האי דלא עשאוהו גדול לאו משום דלא נגלה לשלמה המקום במדותיו: **אלא אמר רב יוסף קרא אשכח ודרש -** שנאמר לדוד ששים אמה במקום המזבח ושלמה לא הבין לדרשו והם דרשוהו והוסיפו עליו לפי הצורך להם ולששים אמה לא הוצרכו דאמרינן לקמן מדת ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין:

מה בית ס' אמה - כדכתיב (מלכים א ו' ב') ששים אמה ארכו אף מזבח עד ששים אמה ראוי לו ומקודש המקום אם ירצו:

בשלמא בית - ידעו אנשי כנסת הגדולה מה קדוש לעזרה מה קדוש להיכל:

שניכרים צורתו - יסודות החומות:

מנא ידעי - מקומו היכא:

שלשה נביאים - חגי זכריה ומלאכי:

אחד העיד להם על המזבח - שיש לו מקום להוסיף עד ששים אמה:

על מקום המזבח - היכן היה:

שמקריבין אע"פ שאין בית - דקדושת הבית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא:

שתכתב אשורית - שמתחילה ניתנה להם בכתב עברי כתב ליבונאה כדאמר בסנהדרין (דף כא:):

וריבוע - אם אין המזבח מרובע:

תוספות

אף מזבח ששים אמה - והא דאמר (בסוף) [בריש] כיסוי הדם (חולין דף פג:) קמוסיף אבניין היינו כשהיה המזבח עד ששים א"נ מגובה פריך התם אי נמי פריך קמוסיף שלא יהא רבוע שעל כל מליקת עוף אין יכולת לתת עפר בכל סביביו כדי לרבעו כמשפטו:

מדת ארכו ומדת רחבו אין מעכבין - והא דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ומיירי אף גבי מזבח כדאיתא פרק כיסוי הדם (חולין פג:) דמה בית ששים אף מזבח ששים היינו שיהא קדוש עד ששים אם ירצו להרחיבו ולא שיהא חובה לעשות כן:

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ב'

א המזבח מקומו מכוון ביותר. ואין משנין אותו ממקומו לעולם. שנאמר (דברי הימים א כב א) "זה מזבח לעולה לישראל". ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר (בראשית כב ב) "ולך לך אל ארץ המרה". ונאמר בדברי הימים (דברי הימים ב ג א) "והחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המורה אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין

מקום המזבח

במקום דויד בגרן ארנן היבוסים:
 ב ומסרת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגרן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח
 ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב
 אדם הראשון קרבן כשנבא ומשם נבא. אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נבא:
 ג מדות המזבח מכות הרבה וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתידי להבנות
 עשוהו ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע ממנה:
 ד ושלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה. אחד העיד להן על מקום המזבח. ואחד העיד להן על מדותיו. ואחד
 העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי שאין שם בית:
 ה מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתידי להעשות כלן עשר אמות גבה כל אחד מהן.
 וזה הכתוב בתורה (שמות כז א) "ושלש אמות קומתו" מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן
 העתידי להבנות מדת ארכו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות:

י"ז ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורובעו מעכבין. וכל מזבח שאין לו קרן יסוד וכבש רבוע הרי הוא פסול
 שארבעתו מעכבין. אכל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינו מעכבין. והוא שלא יפחת מאמה על אמה
 ברום שלש אמות כשעור מקום המערכה של מזבח מדבר:

מנחת חינוך מצוה צ"ה

ומבואר בר"מ דמזבח שבנו עולי גולה וכן העתידי לבנות מדות ארכו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות ובזבחים
 ס"ב מבואר דעד ששים אמה יכולים לעשות המזבח אלא שעולי הגולה לא הוצרכו לעשות יותר אם כן אפשר
 בבית הג' שיבנה בב"א יעשו יותר אם יצטרכו וקצ"ע לשון הר"מ פ"ב כ"א ה"ג שכתב מדות המזבח מכוונת
 הרבה כו' ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתידי להבנות עשוהו ואין להוסיף על מדתו ואין לגרוע ממנה
 ואח"כ ז' דהמזבח וכן העתידי לבנות ל"ב אמה כו' ובאמת מבואר דעד ס' אמה יכולים לבנות ואין כ' דאין
 להוסיף על מדתו ואין לגרוע וגם סוף הפרק כתב דמדות ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין והיאך כתב כאן דאין
 מוסיפין ואין מגרעין ובפרט דעד ס' אמה מבואר להדיא בש"ס שהבאתי דיכולין להוסיף וצ"ע. וע' רש"י שפ"י על
 המזבח היינו ס' אמה והר"מ כתב על מדות המזבח עיין בהלכה ד' על כל פנים זה מבואר להדיא דעד ס' אמות
 יכולין להאריכו ולהרחיבו וד' הר"מ צ"ע:

ערוך שלחן העתיד קדשים ח"א סימן ה'

